

סכמת ניהול משתנים של TURBO C

ראינו את צורת מימוש הפרמטרים ב-C, כאן נשלים את התמונה בכל הקשור למימוש משתנים. אנחנו נמשיך להתרכז במודל SMALL, אבל התמונה אינה שונה באופן מהותי במודלים האחרים.

יש עוד שני סוגים עיקריים של משתנים מלבד פרמטרים: משתנים סטטיים ואוטומטיים. ב-C משתנים גלובליים מממשים באותה צורה כמו משתנים אוטומטיים וסטטיים בהתאם להכרזה על המשתנה, ועל משתני אוגר נדבר בהמשך.

כאשר מלמדים את שפות העילית בדרך כלל נותנים את התאור הבא:

"משתנים אוטומטיים של פונקציה הם משתנים שמקבלים הקצאה עם הקריאה לפונקציה ומשתחררים עם החזרה ממנה. במידה והמשתנה הוא משתנה לוקלי מאותחל, האתחול מתבצע בכל פעם מחדש.

משתנים סטטיים הם משתנים שמוקצים פעם אחת לכל אורך התוכנית והם קיימים לכל זמן הריצה של כל התוכנית, גם אם מדובר במשתנה לוקלי (להכדיל מגלובלי). יחד עם זאת, עבור משתנה סטטי לוקלי, רק הפונקציה שהגדירה את המשתנה יכולה לגשת אליו לפי השם שלו."

המשתנים שהגדרנו עד עכשיו תחת ה-DATA הם משתנים סטטיים. במידה והמשתנים מאותחלים האתחול מתבצע עם העתקת קובץ ה-EXE מהדיסק לזכרון. לפיכך כאשר אנחנו מגדירים בתוכנית

.DATA

Var1 DW 3201

אזי המילה Var1 הוא במושגים של C משתנה סטטי. הערך 3201 מופיע איפוא שהוא בקובץ ה-EXE. הערך 3201 מועתק לזכרון עם העלאת התוכנית לזכרון. זה יהיה האתחול היחיד של המשתנה Var1. כל הצבה לתוך Var1 לא יתבטל אלא ע"י הצבה אחרת.

אשר למשתנים האוטומטיים, הם מיושמים במחסנית בצורה דומה מאד לפרמטרים. כל פונקציית TURBO C במודל SMALL מישמת את הסכמה שתואר להלן. בשלב זה נניח שהקומפילר מיצר קוד שאינו משתמש במשתני אוגר (למשל -r-tcc). נתאר את ההשלכות של ישום משתני אוגר מאוחר יותר.

מימוש הסכמה היא כלהלן :

הפקודות הראשונות שמבצעת כל פונקציה של C הם:

```
_myfunc PROC NEAR
push bp      שימור bp "ישן"
mov bp,sp    bp מצביע על "ישן"
sub sp,k     הקצאת שטח משתנים לוקליים
             k הוא גודל שטח המשתנים הלוקליים
```

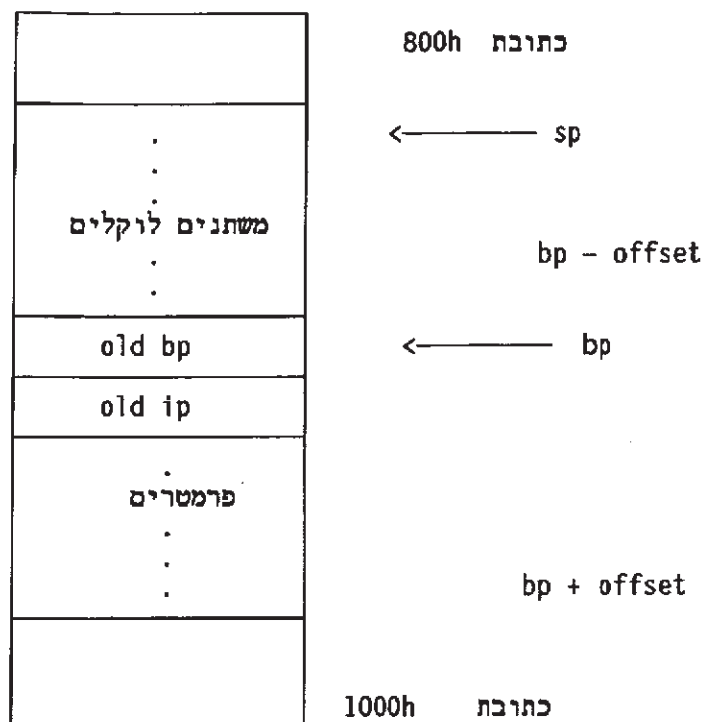
מרגע זה המשתנים הלוקליים קיימים וניתן לגשת אליהם באמצעות bp עם תוספת שלילית. במידה ויש פקודת אתחול למשתנים האוטומטיים הם יופיעו כאן. לדוגמא, אתחול משתנה לוקלי - אוטמטי בגודל 16 ביט ב-7 עשוי להראות כמו

```
mov word ptr [bp-6],7
```

כאשר הפונקציה רוצה לחזור (תמיד בסוף הפונקציה) לתוכנית הקוראת הוא מבצעת את סדרת הפקודות הבאה:

```
mov sp,bp    שחרור שטח משתנים לוקליים
pop bp       שחזור bp
ret          חזרה לתוכנית קוראת
_myfunc endp
```

לפיכך סכמת המשתנים של פונקציה C במודל SMALL נראית באופן כללי כך:

לדוגמא, כתוכנית `call_id1.c`, הפונקציה `main` (שלצורך ניהול משתנים היא כמו כל פונקציה אחרת) המשתנים הלוקליים מוגדרים בשורה

```
int Num, Denom, Q, Rem, No_Zero_Divide;
```

המתרגם ל-

```
sub sp,10
```

כאשר בפועל

.	
No_Zero_Divide	[bp-10]
Rem	[bp-8]
Q	[bp-6]
Denom	[bp-4]
Num	[bp-2]
OLD bp	bp - offset ← bp
OLD IP	
.	

לפיכך אם נסתכל על המחסנית ברגע ההסחעפות לרוטינה `_idiv_mod`, כלומר לאחר שמירת הפרמטרים במחסנית, לפני ביצוע הפקודה `call near ptr _idiv_mod`, המחסנית נראית כך:

.	
Num ערך	
Denom ערך	
Q כתובת	
Rem כתובת	
No_Zero_Divide	[bp-10]
Rem	[bp-8]
Q	[bp-6]
Denom	[bp-4]
Num	[bp-2]
OLD bp	bp - offset ← bp
OLD IP	
.	

כאן אנחנו רואים צד נוסף במימוש המושג `by value parameters` של C: הפרמטרים הם למעשה שטח מיוחד (במחסנית) המוקצה לרוטינה המכילים עותקים וכתובות של המשתנים של הרוטינה המקורית. הכנסת שינוי ישירות ב**תוכנם** אינו משנה את ערכי המשתנים של התוכנית הקוראת, הללו נמצאים בעומק רב יותר במחסנית (בכתובות גבוהות יותר). לשון אחר: הכנסת שינוי במה שמצוין לעיל

כ- "ערך Num" לא יגרום לשום שינוי בשטח הזכרון המצוין לעיל "Num".

משתני אוגר

ב-C ישנו מושג של משתני אוגר. משתני אוגר הם מצב שבו חלק מהמשתנים האוטומטיים הנוכחיים מיושמים לא בזכרון אלא באוגרים. ב-TURBO C הדבר בא לידי ביטוי רק במימוש 2 משתנים מסוג int או פוינטרים ע"י האוגרים si ו-di בלבד. צריך לזכור שמדובר בקומפילר מעידן ה-8086. במידה ותכנת ה-C ציין איזה משתנים הוא מעונין שימושו כמשתני אוגר ע"י המילה השמורה register, הם ימומשו כמשתני אוגר (כמידה והדבר אפשרי). אחרת, שני המשתנים הראשונים שמתאימים (int או פוינטר) ימומשו כמשתני אוגר. ההבדלים בסכמה יהיו שלא כל המשתנים יוקצו ע"י פקודת ה-SUB ולסכמה יתווספו פקודות שימור / שיחזור אוגרי ה-si וה-di. לפיכך הסכמה תיראה כך:

הפקודות הראשונות שמבצעת כל פונקציה של C הם:

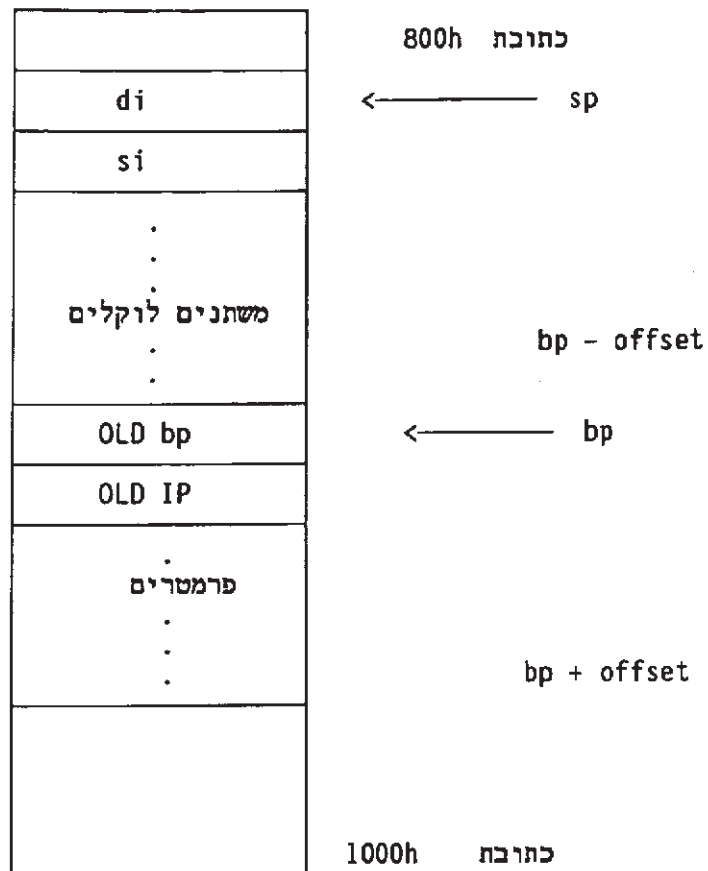
```
_myfunc PROC NEAR
    push bp      שימור bp "ישן"
    mov bp,sp    מצביע על bp "ישן"
    sub sp,k      הקצאת שטח משתנים לוקליים
                  k הוא גודל שטח המשתנים הלוקליים
                  לא כולל משתני אוגר
    push si
    push di
```

כאשר הפונקציה רוצה לחזור לתוכנית הקוראת היא מבצעת את סדרת הפקודות הבאה:

```
    pop di       שיחזור אוגרים
    pop si

    mov sp,bp    שחרור שטח משתנים לוקליים
    pop bp       שחזור bp
    ret          חזרה לתוכנית קוראת
_myfunc endp
```

לפיכך סכמת המשתנים של סונקצית C במודל SMALL נראית באופן כללי כך:

מימוש המשתנים אוטומטיים בתוכיות אסמבלי

אין שום מניעה, כמובן, לממש משתנים במשתנים אוטומטיים גם בתוכניות הנכתבות (ישירות) באסמבלי. אולם זה מפחית את הקריאות של התוכניות ובאופן כללי, לרוב זה פשוט לא טבעי ולא נוח לתכנת כך. בדרך כלל נעשה זאת רק כאשר יש בכך חסכון משמעותי, כמו מימוש מערכים זמניים.

קומפילציה S-tcc ותוכנית הדוגמא call_id1.asm

call_id1.asm הינו קובץ האסמבלי שמתקבל מקימפול התוכנית
call_id1.c ע"י האופציות

```
tcc -S -r- call_id1.c
```

כאשר האופציה S- מנחה את הקומפילר לתרגם את התוכנית לקובץ אסמבלי
(call_id1.asm) במקום לקבצי obj ו-exe שהקומפילר בדרך כלל מיצר.
האופציה -r- מנחה את הקומפילר לא להשתמש במשתני אוגר. האופציה הזו
נבחרה בשביל להקל על הבנת התוכנית.

חלקי התוכן של call_id1.asm החשובים לנו נסקרו קודם לכן תחת
הכותרת "סכמת ניהול המשתנים של TURBO C".

האופציה S- נתמכת ברוב הקומפילרים של C. יש לו מספר שימושים
חשובים. תוכניתן אסמבלי שיש לו משימה מורכבת יכול בהחלט להסתייע
בידיעת איך הקומפילר ממש אותו. בנוסף, תוכניתן כשפה C המפתח תוכנה
שבו הוא מכיר את שפת האסמבלי יכול ע"י עיון בקובץ האסמבלי הנוצר לאתר
בעיות הכרוכות בקימפול שונה מהצפוי של תוכנית המקור. זה יכול להוביל
לאיתור שגיעות הנובעות מפרשנות שונה מהצפוי של הקוד ע"י הקומפילר או
איתור סיבות לאיטיות של קוד איטי מהצפוי בקובץ ה-exe. אפשר אפילו
"לשפר" את ה-exe הנוצר ע"י הכנסת שינויים בקובץ ה-asm והכללותו
בקימפול במקום קובץ המקור ב-C.

```

        ifndef ??version
?debug macro
        endm
$comm macro name,dist,size,count
        comm dist name:BYTE:count*size
        endm
        else
$comm macro name,dist,size,count
        comm dist name[size]:BYTE:count
        endm
        endif
?debug S "call_id1.c"
?debug C E9857A13270A63616C6C5F6964312E63
?debug C E90018521815433A5C54435C494E434C55444455C737464696F2E68
?debug C E90018521815433A5C54435C494E434C55444455C5F646566732E68
?debug C E90018521815433A5C54435C494E434C55444455C5F6E756C6C2E68
_TEXT segment byte public 'CODE'
_TEXT ends
DGROUP group _DATA,_BSS
        assume cs:_TEXT,ds:DGROUP
_DATA segment word public 'DATA'
d@ label byte
d@w label word
_DATA ends
_BSS segment word public 'BSS'
b@ label byte
b@w label word
_BSS ends
_TEXT segment byte public 'CODE'
;
; void main()
;
        assume cs:_TEXT
_main proc near
        push bp
        mov bp,sp
        sub sp,10
;
; (
; int Num, Denom, Q, Rem, No_Zero_Divide;
;
; printf("\nEnter Numerator, Denominator\n:");
;
        mov ax,offset DGROUP:s@
        push ax
        call near ptr _printf
        pop cx

```

call_id1.asm

tcc -S -r call_id1.c


```

;
;         scanf("%d %d",&Num, &Denom);
;
    lea     ax,word ptr [bp-4]
    push    ax
    lea     ax,word ptr [bp-2]
    push    ax
    mov     ax,offset DGROUP:s@+31
    push    ax
    call    near ptr _scanf
    add     sp,6
;
;         No_Zero_Divide = idiv_mod(Num,Denom,&Q,&Rem);
;
    lea     ax,word ptr [bp-8]
    push    ax
    lea     ax,word ptr [bp-6]
    push    ax
    push    word ptr [bp-4]
    push    word ptr [bp-2]
    call    near ptr _idiv_mod
    add     sp,8
    mov     word ptr [bp-10],ax
;
;         if (No_Zero_Divide)
;
    cmp     word ptr [bp-10],0
    je      short @1@86
;
;         printf("\n %d div %d = %d, mod(%d,%d) = %d\n",
;
;                               Num, Denom, Q, Num, Denom, Rem);
;
    push    word ptr [bp-8]
    push    word ptr [bp-4]
    push    word ptr [bp-2]
    push    word ptr [bp-6]
    push    word ptr [bp-4]
    push    word ptr [bp-2]
    mov     ax,offset DGROUP:s@+37
    push    ax
    call    near ptr _printf
    add     sp,14
    jmp     short @1@114

```

```

@1086:
;
;
;
;
    mov     ax,offset DGROUP:s@+72
    push    ax
    call    near ptr _printf
    pop     cx
@10114:
;
;
;
    mov     sp,bp
    pop     bp
    ret
_main      endp
?debug    C E9
_TEXT     ends
_DATA     segment word public 'DATA'
s@        label    byte
    db      'Enter Numerator, Denominator'
    db      10
    db      ':'
    db      0
    db      '%d %d'
    db      0
    db      10
    db      ' %d div %d = %d, mod(%d,%d) = %d'
    db      10
    db      0
    db      10
    db      'Error: Zero Divide.'
    db      10
    db      0
_DATA     ends
_TEXT     segment byte public 'CODE'
_TEXT     ends
public    _main
extrn     _idiv_mod:near
extrn     _scanf:near
extrn     _printf:near
_s@       equ      s@
end

```

רקורסיה ותוכנית הדוגמא fibo4.asm

fibo4.asm הינו קובץ האסמבלי שמתקבל מקימפול התוכנית fibo4.c ו"י האופציות

```
tcc -S -r- fibo4.c
```

כאשר האופציה -S מנחה את הקומפילר לתרגם את התוכנית לקובץ אסמבלי (fibo4.asm) במקום לקבצי obj ו-exe שהקומפילר בדרך כלל מיצר. האופציה -r- מנחה את הקומפילר לא להשתמש במשתני אוגר. האופציה הזו נבחרה כשביל להקל על הכנת התוכנית.

תפקידה של הדוגמא למחיש את מימוש מושג הרקורסיה ברמת הקומפילציה.

החשיבות של הנושא הזה בפרק זה הוא להמחיש שכאשר ממשים משתנים / פרמטרים וכתובות חזרה דרך המחסנית כפי ש-Turbo C ורוב הקומפילרים של C עושים, מימוש קוד רקורסיבי הוא אופציה המתקבלת בחינם או שהצורך של התחשבות נוספת במימוש קוד רקורסיבי מינימלי ביותר. אם נעזין במימוש של הקוד שנפרש על מנת לממש את הקריאה

```
fibo(n-2)
```

המימוש שלו באסמבלי יהיה

```
mov ax,word ptr [bp+4]
sub ax,2
push ax
call near ptr _fibo
```

לפיכך הקריאה הרקורסיבית אינה שונה במאומה מקריאה לפונקציה חיצונית. יש הכולל לוגי בכך שההסתעפות היא לראשות הפונקציה עצמה ולא לכתובת שמחוץ לרוטינה אבל זה לא בא לידי ביטוי בטקסט של הקוד שנוצר. לשון אחר: מתכנת שהיה צריך לממש את הרקורסיה ידנית באסמבלי לא צריך לדעת יותר מהמוסכמות הרגילות של מימוש פונקציות ב-C.

העובדה שמימוש רקורסיה מתקבלת כתוספת חינם למוסכמות מימוש פונקציות C- לא היה, כנראה, הסיבה העיקרית להגדרת בצורתן מבוססת המחשבות. סביר להניח שהמניע העיקרי היה לקבל אפקט זהה (או כמעט זהה, תלוי בהשקפה) של הרצת קוד במקביל במימוש מושג התהליכים, נושא מתקדם שלא נכנס לו כאן. למעשה מושג "מחסנית מערכת" הקיימת בכל הארכיטקטורות של מחשבים מודרניים הומצאה על מנת לקבל את האפקט הזה, הנקרא Re-entrancy. אנחנו נומר שהסיבה שהאפקט מתקבל היא מאותה סיבה שהמוסכמות משרתות גם מימוש תהליכים.

הסיבה שמוסכמות הללו תומכות ברקורסיה (או ב-Re-entrancy באופן כללי) היא בכך שהם ממשות את מנגנוני המשתנים, הפרמטרים ושימור כתובות הסתעפות עתידיות בתוך שטחי זכרון דינמיים שמשתחררים בסדר של "אחרון נכנס ראשון יוצא".

על מנת לממש קריאה רקורסבית צריך לממש רובד חדש של פרמטרים ומשתנים לוקליים תוך שימור הערכים הקודמים והסתעפות לראשית הרוטינה תוך שימור כתובת החזרה. על מנת לממש חזרה מרקוסיה צריך לחזור חזרה לפקודה שמעבר לקריאה הרקורסיבית האחרונה (או מעבר לקריאה המקורית) ולשחרר את רובד המשתנים הלוקליים והפרמטרים האחרון תוך שחזור הקודם לו. אח כל אלה המוסכמות עושות ממילא מעצמם.

```

/* fibo4.c - implement Fibonacci numbers - naive recursion */

#include <stdio.h>

unsigned long int fibo(unsigned int n)
{
    unsigned long int x;

    if ( n <= 2 )
        return 1L;
    else
        x = fibo(n-1) + fibo(n-2);
        return x;
}

void main()
{
    unsigned int n;
    printf("Enter an integer:\n");
    scanf("%d",&n);

    printf("Fibonacci(%u) = %lu\n", n, fibo(n));

}

```

```

E:\>fibo4.exe
Enter an integer:
9
Fibonacci(9) = 34

E:\>

```

```

_TEXT    segment byte public 'CODE'
_TEXT    ends
DGROUP   group _DATA, _BSS
          assume cs:_TEXT, ds:DGROUP
_DATA    segment word public 'DATA'
d@        label    byte
d@w       label    word
_DATA    ends
_BSS     segment word public 'BSS'
b@        label    byte
b@w       label    word
_BSS     ends
_TEXT    segment byte public 'CODE'
;
;    unsigned long int fibo(unsigned int n)
;
          assume    cs:_TEXT
_fibo     proc      near
          push      bp
          mov       bp, sp
          sub       sp, 4
;
;    {
;        unsigned long int x;
;
;        if ( n <= 2 )
;
          cmp       word ptr [bp+4], 2
          ja        short @1@142
;
;        return 1L;
;
          xor       dx, dx
          mov       ax, 1
@1@85:    jmp       short @1@198
          jmp       short @1@170
@1@142:
;
;        else
;            x = fibo(n-1) + fibo(n-2);
;
          mov       ax, word ptr [bp+4]
          dec       ax
          push      ax
          call      near ptr _fibo
          pop       cx
          push      ax
          push      dx
          mov       ax, word ptr [bp+4]
          sub       ax, 2
          push      ax
          call      near ptr _fibo
          pop       cx
          pop       bx
          pop       cx
          add       cx, ax
          adc       bx, dx
          mov       word ptr [bp-2], bx
          mov       word ptr [bp-4], cx
@1@170:

```

fib04.asm

tcc -S -r - fib04.c

```

;
;     return x;
;
    mov     dx,word ptr [bp-2]
    mov     ax,word ptr [bp-4]
    jmp     short @1@86
@1@198:
;
;     }
;
    mov     sp,bp
    pop     bp
    ret
_fibo     endp
;
;     void main()
;
    assume  cs:_TEXT
_main     proc  near
    push    bp
    mov     bp,sp
    sub     sp,2
;
;     {
;         unsigned int n;
;         printf("Enter an integer:\n");
;
    mov     ax,offset DGROUP:s@
    push    ax
    call    near ptr _printf
    pop     cx
;
;         scanf("%d",&n);
;
    lea     ax,word ptr [bp-2]
    push    ax
    mov     ax,offset DGROUP:s@+19
    push    ax
    call    near ptr _scanf
    pop     cx
    pop     cx
;
;         printf("Fibonacci(%u) = %lu\n", n, fibo(n));
;
    push    word ptr [bp-2]
    call    near ptr _fibo
    pop     cx
    push    dx
    push    ax
    push    word ptr [bp-2]
    mov     ax,offset DGROUP:s@+22
    push    ax
    call    near ptr _printf
    add     sp,8
;
;     }
;
    mov     sp,bp
    pop     bp
    ret
_main     endp

```

```

        ?debug C E9
        ?debug C FA00000000
__TEXT  ends
__DATA  segment word public 'DATA'
s@      label byte
        db      'Enter an integer:'
        db      10
        db      0
        db      '%d'
        db      0
        db      'Fibonacci(%u) = %lu'
        db      10
        db      0
__DATA  ends
__TEXT  segment byte public 'CODE'
__TEXT  ends
        public  _main
        public  _fibo
        extrn   _scanf:near
        extrn   _printf:near
_s@     equ     s@
        end

```


גירסאות מיוחדות של הפקודה CALL

השימושים בפקודה CALL שראינו עד כה היו מהסוג של CALL לנקודה בזכרון הנמצאת בסגמנט קוד - יותר נכון label המצביע על פקודה. בגירסה הזו אוגר ה-IP או זוג האוגרים CS ו-IP משנים את ערכם להצביע על הנקודה הזו (תוך שימור כתובת החזרה במחסנית). זו אכן הגירסה הנפוצה ביותר של הפקודה CALL. אבל ישנם גירסאות נוספות.

קיימת גירסה של CALL עם אוגר 16 ביט. המשמעות שלו היא להציב את ערך האוגר לתוך IP. לדוגמא, הפקודה

CALL BX

גורמת לשימור IP והצבת הערך של האוגר BX לתוך IP, מעין השמה $IP = BX$.

שימוש בפקודה CALL להסתעפות עקיפה - מימוש פוינטר לפונקציה

אחד הגירסאות של הפקודה CALL היא הסתעפות עקיפה דרך משתנה בזכרון. במקרה הזה האופרנד של הפקודה CALL הוא לא כתובת של פקודה אלא כתובת של משתנה. במקרה הזה, הכתובת בזכרון איננו מגדיר את הערך החדש של CS:IP אלא היכן נמצא הערך החדש הזה. לסוג הזה של פקודת CALL יש גירסת NEAR וגירסת FAR. לדוגמא, נניח ששטח ה-DATA של תוכנית מכילה את ההגדרות הבאות:

```
f_ptr1 DW 100h
f_ptr2 DD 20003000h
```

אזי הפקודה

CALL f_ptr1

תגרום להסתעפות מסוג NEAR כאשר מלבד שימור הערך הנוכחי של IP, יקבל את הערך 100h. לעומת זאת, הפקודה

CALL f_ptr2

תגרום להסתעפות מסוג FAR כאשר מלבד שימור הערכים הנוכחיים של IP ושל CS, יקבל את הערך 2000h ו-IP יקבל את הערך 3000h.

אפשר גם פקודות מהצורה הבאה:

```
CALL WORD PTR [BP+6]  
CALL DWORD PTR [BX-4]
```

הסוג הזה של פקודות CALL משמש למימוש המושג ב-C הנקרא פונקציה.

אגב, במחשבים רבים יש גם גירסאות עקיפות לפקודה המקבילה MOV. אין גירסה כזו במחשב הזה, אבל יש פקודות הסתעפות עקיפות.

386 ואילך.

בנוסף לפקודות המצוינות לעיל יש ב-386 גירסות נוספות של הפקודה CALL התומכות בהיסטים 32 ביט.

קיימות פקודות מהסוג

```
CALL ECX
```

שהמשמעות שלה היא שימור EIP והצבת הערך של ECX לתוך EIP.

כמו כן ישנן פקודות הסתעפות עקיפה NEAR 32 ביט (שינוי EIP בלבד) וכן הסתעפיות עקיפות 48 ביט. משתנים אלו נקראים Full Pointer או FWORD. להגדרת משתנים בשטח המידע משתמשים בהנחיה DF או DP. לפיכך ניתן לראות ב-386 פקודות כמו

```
f_ptr1 DF 605040302010h
```

.....

```
CALL f_ptr1
```

יגרום לשמירת CS ו-EIP והצבת

CS = 6050h ו-EIP = 40302010h

```
/* pf.c - Use pointer to function */
```

```
int sqr(int x)
{
    return x*x;
} /* sqr */
```

```
int neg(int x)
{
    return -x;
} /* neg */
```

```
void main()
{
    int x,y, z;

    int (*fp)(int);

    x = 5;

    fp = sqr;

    y = (*fp)(x);

    fp = neg;

    z = (*fp)(x);

    printf("\nx = %d, y = %d, z = %d\n", x, y, z);

} /* main */
```

E:\>pf

x = 5, y = 25, z = -5

E:\>